

Józef Piłsudski na zjeździe legionistów w Radomiu, sierpień 1930

JÓZEF PIŁSUDSKI ZNANY I NIEZNANY – POSZUKIWANIA ŚLADÓW MARSZAŁKA NA ZIEMI RADOMSKIEJ

Aldona Gębka

KATEGORIA WIEKOWA: 8–9 LAT

ADRESAT: uczniowie w wieku 8–9 lat.

CZAS ZAJĘĆ: 2 moduły po 90 minut (scenariusz może być realizowany w ciągu dwóch dni).

SŁOWA KLUCZOWE: setna rocznica, odzyskanie niepodległości, wolność, Józef Piłsudski, Legiony Polskie, mauzoleum, Żytkowice, inscenizacja, bitwa, Brzustów, Laski, Anielin, twierdza Dęblin.

WPROWADZENIE

„Wolność kocham i rozumiem, wolności oddać nie umiem...” – słowa piosenki zespołu rockowego Chłopcy z Placu Broni mogą być mottem lekcji na temat wydarzeń z 1918 r. W setną rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości warto przybliżyć uczniom postać Józefa Piłsudskiego i rolę, jaką odegrał w historii Polski.

„Takie będą Rzeczypospolite, jakie ich młodzieży chowanie” (Jan Zamoyski). Wychowujemy tak młode pokolenia, poczynając od dzieci z oddziałów przedszkolnych i uczniów edukacji wczesnoszkolnej, aby pobudzać w nich pierwiastki wrażliwości historycznej i kształtować postawę patriotyczną. Opierajmy się na tym, co najbliższe sercu małego Polaka – na małej ojczyźnie. Poszukujmy historii w lasach, na cmentarzach, przydrożnych głazach i kamieniach, pomnikach, w muzeach i opowieściach tych, którzy byli świadkami wydarzeń, lub tych, którzy pielęgnują pamięć historyczną każdego roku. Zapraszam do wzięcia udziału w podróży po ziemi radomskiej, gdzie będziemy poszukiwali śladów Józefa Piłsudskiego. To podróż pełna niespodzianek, wzbogacająca świat wartości i kształtująca tożsamość małego Polaka.

CEL OGÓLNY

Poznanie postaci wielkiego Polaka Józefa Piłsudskiego i jego roli w odzyskaniu niepodległości.

CELE SZCZEGÓŁOWE

Uczeń:

- przestrzega zasad udziału w dyskusji;
- właściwie dobiera argumenty;
- prezentuje twórczą i kreatywną postawę w toku zajęć;
- opisuje zdjęcie;
- wyraża swoje myśli w formie zdania;
- poprawnie odpowiada na pytania, np. do tekstu edukacyjnego;
- rozwiązuje zagadki matematyczne;
- dodaje i odejmuje w zakresie 100;
- uzupełnia treść wiersza wyrazami zawierającymi trudności ortograficzne – zna zasady pisowni i je stosuje;
- potrafi znaleźć w dostępnych książkach historycznych i encyklopediach lata życia sławnych Polaków; wie, kim byli, zna ich osiągnięcia;
- rozumie i wyjaśnia pojęcie małej ojczyzny;
- potrafi wskazać kilka ciekawostek z życia Józefa Piłsudskiego, zna jego rolę w odzyskaniu niepodległości;
- wskazuje powiązania Marszałka z ziemią radomską.

METODY:

- opis,
 - rozmowa,
 - dyskusja,
 - burza mózgów,
 - drama,
 - zabawa,
 - metoda ekspresyjna,
 - metoda realizacji zadań wytwórczych,
 - zadania praktyczne stawiane do wykonania.
-

FORMY PRACY:

- indywidualna,
 - zbiorowa,
 - zespołowa.
-

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- karty pracy,
 - opowiadanie edukacyjne,
 - treść wiersza,
 - walizka,
 - kredki, flamastry, nożyczki, klej,
 - mapa Polski lub atlas,
 - encyklopedie, książki historyczne,
 - zdjęcia ze zbiorów własnych lub z internetu.
-

ZAŁĄCZNIKI:

1. Karta pracy *Milczek matematyczny*.
2. Gra dydaktyczna *Memory History*.
3. Karta pracy *Ćwiczenie językowe*.
4. Karta pracy *Ćwiczenie ortograficzne*.
5. Opowiadanie edukacyjne *Wąsy Dziadka*.
6. Karta pracy *Postać Józefa Piłsudskiego do kolorowania*.
7. Karta pracy *Kolorowanka – ulubione zwierzę Marszałka*.
8. Karta pracy *Wycinanka. Jak nazywano Marszałka?*
9. Quiz wiedzy na temat Józefa Piłsudskiego.
10. Karta pracy *Czy mogli się spotkać Józef Piłsudski i ...?*
11. Karta pracy *Gdzie jest moje miejsce? Kim jestem? – Moja mała ojczyzna*.
12. Zdjęcia przedstawiające głaz w Laskach.
13. Zdjęcia przedstawiające Mauzoleum w Żytkowicach.
14. Zdjęcie głazu, który postawili żołnierze Marszałka – mieszkańcy Garbatki w 25. rocznicę wydarzenia: wkroczenie Pierwszej Kompanii Kadrowej Józefa Piłsudskiego w granice zaboru rosyjskiego.
15. Zdjęcie przedstawiające tablicę przy Mauzoleum w Żytkowicach.
16. Karta pracy – ankieta ewaluacyjna *Walizka*.

BIBLIOGRAFIA

- M. Dziedzicka, *Kronika Garbatki–Letnisko*, Wydawnictwo Market Center, Pionki 1998.
- Encyklopedia Polski*, Wydawnictwo Ryszard Kluszczyński, Kraków 1996.
- A. Jabłoński, *Polska. Droga do niepodległości*, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2018.
- B. Snoch, R. Tusiewicz, *Szkolny słownik historii Polski. Lata 1918–1989*, t. 3, WSiP, Warszawa 2000.
- J. Sobich, *Józef Piłsudski 1867–1935, w: Kalendarz nauczyciela 2002/2003*, Drukarnia Duet, Kielce 2002.
- S.A. Traczyk, *Od młynów do prochowni. Historia Pionek i okolic do 1939 r.*, Miejska Biblioteka Publiczna w Pionkach, Pionki 2008.
- S.A. Traczyk, *Pionki i okolice. Przewodnik historyczno-krajoznawczy*, nakład własny autora, Pionki 1995.
- Szkice z dziejów Pionek*, red. Marek Wierzbicki, t. 1, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Pionkach, Pionki 2000.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

Zdjęcia z rekonstrukcji bitwy w setną rocznicę wydarzeń: <https://dobroni.pl/n/anielin-i-laski/16992> [dostęp: 20.02.2018].

Zdjęcia przedstawiające rekonstrukcję w sto drugą rocznicę wydarzeń: <https://fotogrzech.blogspot.com/2016/10/102-rocznica-bitwy-pod-anielinem-laskami.html> [dostęp: 20.02.2018].

PRZEBIEG ZAJĘĆ

CZĘŚĆ WSTĘPNA

1. Stworzenie sytuacji dydaktycznej, wprowadzenie w tematykę zajęć. Zabawa *Milczek matematyczny* – uczniowie rozwiązują zadanie z karty pracy. Nauczyciel podaje działania, dzieci w ciszy wykreślają rozwiązania zagadek; wygrywa ta liczba, która pozostanie nieskreślona – ona będzie Królową. Karta pracy *Milczek matematyczny* (**załącznik nr 1**).
2. Zabawy słowne (słotwórcze) z liczbą 100. Nauczyciel dzieli klasę na grupy cztero- lub pięcioosobowe, uczniowie w wyznaczonym czasie (5–7 minut) tworzą bank wyrazów zawierających sylabę *sto*. Wygrywa ta drużyna, która zapisze jak najwięcej wyrazów. Pomocniczy bank dla

- nauczyciela: stop, stolica, miasto, prostokąt, stokrotka, Stoch (nazwisko znanego skoczka narciarskiego), stołek, stolarz, stonoga, prostownica, stopień, czysto, prosto, nastolatki, postoi, ciasto, stolik, stomatolog, stózek, stojak, stolarnia, przystojny, stos, stopka, stopień, stodoła, stopa, stolec, stok, stocznia, stokroć, autostop, stoik, stowarzyszenie, biustonosz, pastorałka, listopad itp. Inną wersją tej gry dydaktycznej może być wprowadzona punktacja – za samodzielnie ułożony wyraz 2 p., za rozwiązanie zagadki przygotowanej przez nauczyciela – 1 p.
3. Rozmowa kierowana. Nauczyciel zadaje pytania, np.:
 - Jak wyglądał świat sto lat temu?
 - Co wydarzyło się sto lat temu?

- Jaka budowla znajdowała się w miejscu, gdzie stoi teraz twój dom?
- Jak ubierali się ludzie w tamtych czasach?

Istotnym elementem rozmowy jest utrwalenie pojęcia wieku, uświadczenie uczniom, że obecnie jest rok 2018 (w przypadku realizacji scenariusza w 2018 r.), sto lat temu był rok 1918.

4. Gra dydaktyczna *Memory History* (załącznik nr 2).

Opis gry

Potrzebne są plansze – do skserowania w wersji kolorowej lub czarno-białej – oraz plansze z kolorowymi kwadratami i kołami do wycięcia, na których są liczby.

Wersja 1.

Zabawa z kołami lub kwadratami. Liczby są zakryte – uczeń losuje kartonik, np. z liczbą 26, musi podać, ile brakuje do 100. Jeśli odpowiedział poprawnie, zabiera kartonik i zdobywa punkt.

Wersja 2.

Rozkładamy na stoliku wszystkie kartoniki i zapamiętujemy ich położenie. Zadanie polega na znalezieniu figur (par) w kształcie kwadratu i koła, których suma wyniesie 100; wygrywa to dziecko, które znajdzie więcej par. Można też klasę podzielić na 2 drużyny i wykorzystać większe formaty kartoników.

CZĘŚĆ GŁÓWNA

1. Stworzenie definicji pojęcia niepodległości.
Nauczyciel tworzy z uczniami definicję niepodległości – warto wykorzystać metodę burzy mózgów. Może ukierunkować myślenie dzieci – czym jest niepodległość dla jednostki, grupy, państwa.
Podsumowanie – niepodległość to brak zależności od innego państwa, to swoboda w posługiwaniu się językiem ojczystym, możliwość wywieszania flagi

i godła, śpiewania hymnu narodowego. Rok 2018 został ogłoszony Rokiem dla Niepodległej – Polska w 1918 r. odzyskała niepodległość po 123 latach niewoli. Nasza ojczyzna nie istniała na mapie. Żył jednak polski naród i rozwijała się jego kultura. Polakom, naszym prapradziadkom bardzo zależało, abyśmy mogli żyć w wolnym kraju.

Informacje do wykorzystania przez nauczycieli:

Dzień 11 listopada został świętem narodowym w 1937 r. Po II wojnie światowej rocznica tego wydarzenia nie była obchodzona. Dopiero w 1989 r. przywrócono pamięć o tym, co się stało w 1918 r. Na budynkach użyteczności publicznej i wielu domach są wywieszane polskie flagi. Główne obchody Narodowego Święta Niepodległości organizuje się przy Grobie Nieznanego Żołnierza, czyli na placu Józefa Piłsudskiego. Obecni są na nich prezydent i przedstawiciele rządu, a także wojsko. Tego dnia w wielu miastach odbywają się biegi niepodległości. Na piknikach zaś można spotkać się z grupami rekonstrukcyjnymi, czyli osobami, które w strojach sprzed 100 lat opowiadają nam o historii. Na ten szczególny dzień warto też przygotować kotyliony, czyli biało-czerwone ozdoby, które przypina się do ubrań, aby w ten sposób pokazać, że 11 listopada to dla Polaków szczególny dzień.

Na podstawie: A. Jabłoński, *Polska. Droga do niepodległości*, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2018.

2. Ćwiczenie językowe – różne formy informacji o wydarzeniu historycznym. Karta pracy *Ćwiczenie językowe* (załącznik nr 3).

Konkluzja: ważne wydarzenia historyczne należy szczegółowo omawiać, trzeba też składać hołd i oddawać cześć ludziom, którzy poświęcili życie, byśmy mogli cieszyć się wolnością.

3. Tekst z lukami – uzupełnianie treści wiersza Władysława Bełzy *Ziemia rodzinna*. Nauczyciel czyta treść wiersza, uczniowie wpisują wyrazy zawierające trudności ortograficzne. Karta pracy *Ćwiczenie ortograficzne (załącznik nr 4)*.
4. Postać Józefa Piłsudskiego – praca z tekstem, opowiadaniem edukacyjnym *Wąsy Dziadka (załącznik nr 5)*. Rozmowa na temat roli Marszałka w odzyskaniu niepodległości. Przykładowe pytania nauczyciela do tekstu:
 - Dlaczego Piotr wrócił w złym humorze ze szkoły?
 - Na czym polegała praca domowa wnuczka?
 - W jaki sposób dziadek Janek pomógł Piotrusiowi?
 - Jakimi cechami odznacza się kontrowersyjny polityk lub człowiek?
 - Kiedy i gdzie urodził się Józef Piłsudski?
 - Ile miał rodzeństwa?
 - Z jakiego powodu rodzina Piłsudskiego przeniosła się do Wilna?
 - Gdzie został pochowany i jak wyglądał jego pogrzeb?
5. Kolorowanie postaci Józefa Piłsudskiego lub ulubionego zwierzęcia Marszałka – do wyboru przez uczniów. Karta pracy *Postać Józefa Piłsudskiego do kolorowania* oraz Karta pracy *Kolorowanka – ulubione zwierzę Marszałka (załączniki nr 6, 7)*. Należy zaznaczyć, że Piłsudski bardzo lubił nie tylko konie, lecz także psy.
6. Jak nazywano Marszałka? Karta pracy *Wycinanka. Jak nazywano Marszałka? (załącznik nr 8)*. Ćwiczenie polega na wycięciu i przyklejeniu na kartkę właściwych prostokątów z określeniami dotyczącymi Marszałka Józefa Piłsudskiego.
7. Quiz wiedzy na temat Józefa Piłsudskiego (**załącznik nr 9**). Quiz jest przeznaczony do rozwiązania przez każde dziecko, ale może też stanowić formę rywalizacji między klasami

– do wykorzystania w trakcie konkursu międzyklasowego z okazji Narodowego Święta Niepodległości.

Zasady: za poprawną odpowiedź uczeń/zespół otrzymuje 3 punkty; można poprosić dwukrotnie w ciągu całego quizu o podpowiedź prowadzącego, który eliminuje jedną błędną odpowiedź. Wygrywa ta osoba/drużyna, która uzyska największą liczbę punktów. W przypadku remisu – wyżej w klasyfikacji jest ten uczeń/zespół, który nie korzystał w ogóle lub najmniej razy korzystał z podpowiedzi.

II dzień

8. Karta pracy *Czy mogli się spotkać Józef Piłsudski i ...?* Poszukiwanie w dostępnych źródłach (encyklopediach, książkach historycznych, internecie) lat życia postaci z ćwiczenia (**załącznik nr 10**; punkt 8. nawiązuje do tematyki z dnia poprzedniego).
9. Karta pracy *Gdzie jest moje miejsce? Kim jestem? – Moja mała ojczyzna*. Próby określenia, zdefiniowania pojęcia małej ojczyzny (**załącznik nr 11**). Po rozwiązaniu karty pracy uczniowie podają konkretne nazwy, zgodnie z miejscem zamieszkania, np.: Wszechświat, Układ Słoneczny, Europa, Polska, Ziemia, Nizina Mazowiecka, województwo mazowieckie, Radom, osiedle Południe, mój dom.
10. Tropiciele śladów Józefa Piłsudskiego na ziemi radomskiej. Nauczyciel zaprasza uczniów do podróży. Można wykorzystać walizkę jako element zaciekawienia, rozbudzenia zainteresowania. Ważnym elementem staje się wskazanie na mapie następujących miejscowości: Laski, Brzustów, Żytkowice, Dęblin, Warszawa. Kluczowe pytanie nauczyciela:
 - Jak sądzicie, czy Józef Piłsudski przebywał kiedykolwiek na ziemi radomskiej?

11. Układanie pytań skierowanych do Józefa Piłsudskiego – jeden z uczniów jest Marszałkiem, pozostałe dzieci zadają mu pytania otwarte. Pytania i odpowiedzi na nie stają się formą utrwalenia i uporządkowania wiadomości. Nauczyciel może w minimalnym stopniu moderować zadawanie pytań.

12. Opowieść nauczyciela na temat związków Józefa Piłsudskiego z ziemią radomską. Prezentacja zdjęć (**załączniki nr 12–15**).

- Bitwa: Laski–Anielin. Trwała od 21 do 24.10.1914 r. Odbывała się w ramach operacji iwangorodskiej. Uczestniczyła w niej I Brygada Legionów Polskich, dowodzonych przez Józefa Piłsudskiego. Anielin i Laski znajdowały się na przedpolu Twierdzy Dęblin. Tereny te zostały przez armię carską wyjątkowo dobrze przygotowane do obrony. W anielińskim boju żołnierze Piłsudskiego wykazali się męstwem i wojskowym kunsztem. Ich wyczyn został upamiętniony na Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie. Na jednej z tablic widnieje napis „LASKI ANIELIN 21–24 X 1914”. Podczas walk Józef Piłsudski przebywał głównie z I batalionem. Mimo że został ranny w głowę, nie opuścił placu boju. Bitwa ta była jedną z największych i najkrwawszych w okresie I wojny światowej.

- Mauzoleum w Żytkowicach. W bitwie poległo 220 legionistów. Tylko nielicznych pochowano na cmentarzach wojennych w okolicach Brzustowa, Januszna, Policznej. W 1933 r. powstał Komitet Urządzania Cmentarza Legionistów z 1914 r. poległych pod Laskami i Anielinem. Zwrócił się on do wojewody kieleckiego o wydanie pozwolenia na przeniesienie szczątków na cmentarz. Głównym organizatorem budowy pomnika był dyrektor Wytwórni Prochu w Pionkach inż. Jan Prot. 19.11.1933 r. odbyło

się poświęcenie pomnika z udziałem władz państwowych. Pomnik wykonano według projektu architekta Stanisława Klonowskiego z Kielc. Do jego budowy użyto miejscowego granitu narzutowego, jedynie oblicowania obelisku, schody i kula zostały wykonane z granitu wołyńskiego. Główne wejście przez dwuskrzydłową, metalową bramę znajduje się w murze północnym. Od bramy głównej do pomnika prowadzi droga wyłożona chodnikowymi płytami cementowymi. Na jego trzech stronach wypisane są nazwiska 51 poległych i zmarłych legionistów. Jest też wzmianka o około 100 nieznanym. Pozostali spoczywają na innych cmentarzach w Kozienicach i Zwoleniu lub w mogiłach dotychczas nieodnalezionych. Wysokość całego pomnika wynosi 11,1 m, co nadaje mu monumentalny wygląd.

- Głaz przed szkołą w Laskach. Podczas bitwy Józef Piłsudski przebywał wraz ze sztabem w budynku drewnianym nr 59. W okresie międzywojennym mieściła się w nim szkoła powszechna. 21.10.1934 r. przed budynkiem odsłonięto tablicę z brązu umieszczoną na głazie. Stary budynek szkoły już nie istnieje, a tablicę z kamiennym cokołem przeniesiono w 1994 r. na dziedziniec nowej, murywanej szkoły w Laskach.

- Józef Piłsudski (ciekawostki). Gościł w Pionkach w 1933 r. Przybył na zaproszenie Dyrekcji Wytwórni Prochu, której zależało na dobrej opinii kontrahentów z zagranicy i gości ze sfer rządowych. To miało pomóc w procesie upiększania miasta w okresie jego rozwoju.

13. Inscenizacja bitwy Laski–Anielin, omówienie.

Wydarzenie, do którego doszło 12.10.2014 r., zostało zorganizowane przez wójta gminy Garbatka–Letnisko,

a także przez dwie grupy rekonstrukcyjne: 22 Pułku Ułanów Podkarpackich i 27 Pułku Ułanów im. Stefana Bato-rego. Inszenizacje bitwy odbywają się corocznie. Na pola Brzustowa przybywają licznie rodziny z dziećmi, okoliczni mieszkańcy, władze samorządowe. adres strony internetowej zawierającej zdjęcia z rekonstrukcji bitwy w setną rocznicę wydarzeń: <https://dobroni.pl/n/anielin-i-laski/16992> [dostęp: 20.02.2018].

Zdjęcia przedstawiające rekonstrukcję w 102. rocznicę wydarzeń: <https://fotogrzech.blogspot.com/2016/10/102-rocznica-bitwy-pod-anielinem-laskami.html> [dostęp: 20.02.2018].

CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA

Podsumowanie zajęć, utrwalenie i powtórzenie – wnioski.

Jaką rolę odegrał Józef Piłsudski w historii Polski, w odzyskaniu niepodległości? – rozmowa kierowana.

Karta pracy – ankieta ewaluacyjna **Walizka (załącznik nr 16)**.

Pytania kluczowe:

Co zapamiętałeś/zapamiętałaś z zajęć? Jaką ciekawostkę o Józefie Piłsudskim przekazałbyś/przekazałabyś koledze, koleżance, mamie, tacie, bratu, siostrze itp.?

Uczniowie wpisują odpowiedzi do walizki. Nad walizką narysuj:

1. uśmiechniętą buźkę, jeśli zajęcia ci się bardzo podobały;
2. buźkę z neutralnym wyrazem twarzy, jeśli nie do końca jesteś zadowolony z zajęć;
3. smutną buźkę, jeśli zajęcia ci się nie podobały.

Pod walizką napisz (zaczynij od lewej strony):

10	20	30	40	50
60	70	80	90	100

Otocz pętlą liczbę, która ocenia atrakcyjność zajęć – 10 to ocena najniższa, 100 to ocena najwyższa.

Załącznik nr 1.

Karta pracy *Milczek matematyczny*

Wykreślaj liczby, które stanowią rozwiązanie następujących zagadek matematycznych. Liczba, która pozostanie – wygrywa (jest Królową). Narysuj nad nią koronę.

33 39 77 100 25 1 90 16 4 45 82 0

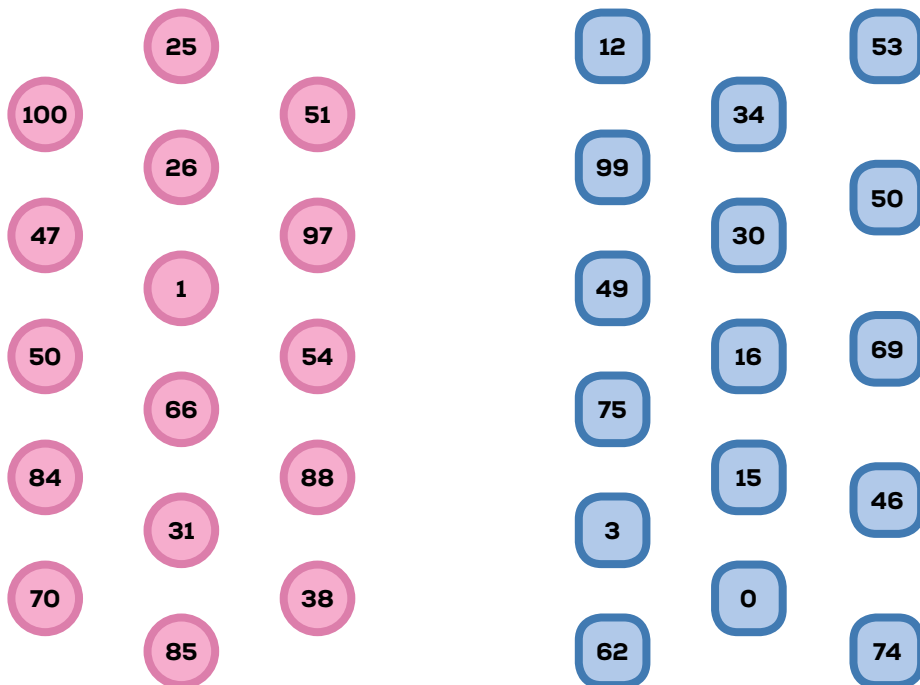
Zagadki:

- Jej sąsiadkami są liczby: 83 i 81.
- Najmniejsza liczba jednocyfrowa, nieparzysta.
- Iloczyn liczb: 9 i 10.
- Suma liczb: 42 i 35.
- $0 : 20$ to ...
- Wynik działania $5 \cdot 5$.
- Znak rzymski IV oznacza po arabsku ...
- $100 - 61$ to ...
- Godzina 4 po południu to ...
- Odjemna to 50, różnica to 5. Ile wynosi odjemnik?
- Cyfra dziesiątek jest taka sama jak cyfra jedności, ich suma wynosi 6.

Uzupełnij zdanie:

Królową jest liczba

Załącznik nr 2.

Gra dydaktyczna Memory History

Załącznik nr 3.

Karta pracy Ćwiczenie językowe

Przeczytaj uważnie opis wydarzenia w lewej części tabeli. Dobierz do opisu określenie charakteryzujące, jaka to wypowiedź. Zamaluj opis i pasującą do niego formę wypowiedzi na taki sam kolor.

Hejka, słyszałaś? Piłsudski wywalczył dla nas niepodległość. Po 123 latach niewoli mamy wolność! Pozdro. Aśka.	tabloid
11.11.1918 r. władzę nad wojskiem przejął Józef Piłsudski, polski polityk i mąż stanu, po 123 latach Polska odzyskała niepodległość, tyle lat trwała zależność od zaborców: Rosji, Prus i Austrii.	przemówienie Józefa Piłsudskiego
Sensacja! Dzięki Józefowi Piłsudskiemu Polska jest wolna. Radość na ulicach Rzeczypospolitej. Jak podaje nasz informator...	notatka encyklopedyczna
Rodacy! Zwracam się do Was ogromnie wzruszony. Po 123 latach czekania na nią, czekania na wolność, ojczyzna jest wolna!	opowieść babci lub dziadka
Wiesz wnusiu, mój wujek opowiadał mi, ile to radości w 1918 r. przyniosło Polakom odzyskanie niepodległości.	SMS

Załącznik nr 4.

Karta pracy Ćwiczenie ortograficzne

Uzupełnij treść wiersza podanymi przez nauczyciela wyrazami. Wyrazy wpisz w miejsce kropek.

Władysław Bełza

Ziemia rodzinna

Tekst dla nauczyciela
do przeczytania

Całym mym sercem, niewinną,
..... tę świętą ziemię rodzinną,
Na moja kołyska stała,
I której dawna karmi mię

Całym mym sercem, duszą niewinną,
Kocham tę świętą ziemię rodzinną,
Na której moja kołyska stała,
I której dawna karmi mię chwałą.

Kocham te barwne kwiaty na ,
Kocham te łany kłosem ,
Które mnie , które mnie stroją,
I które zdobią Ojczyznę moją.

Kocham te barwne kwiaty na łące,
Kocham te łany kłosem szumiące,
Które mnie żywią, które mnie stroją,
I które zdobią Ojczyznę moją.

Kocham te , lasy i gaje,
..... rzeki, ciche ;
Bo w tych potokach, w wodzie u źródła,
Ty się Ojczyzno moja,
Krwiał użyżniona, we łzach skąpana,
Tak dla nas droga i tak kochana!

Kocham te góry, lasy i gaje,
Potężne rzeki, ciche ruczaje;
Bo w tych potokach, w wodzie u źródła,
Ty się przeglądasz Ojczyzno moja,
Krwiał użyżniona, we łzach skąpana,
Tak dla nas droga i tak kochana!

Załącznik nr 5.

Opowiadanie edukacyjne Wąsy Dziadka

Aldona Gębka

Wąsy Dziadka

Lato pakowało już walizki. W powietrzu czuć było pierwsze tchnienie jesieni. Dziadek Janek nakarmił swoje ukochane gołębie. Wrócił z ogrodu i usiadł w fotelu. Najpierw, jak co dzień po południu, się zdrzemnie, a potem weźmie z regału którąś z książek, aby poczytać. Dziadek dużo czytał – sędziwy wiek nie przeszkadzał mu w tym.

Z głębokiej drzemki wyrwał go miarowy, dość nerwowy dzwonek do drzwi.

Pewnie Piotruś – pomyślał. – Dlaczego nie otworzył sobie sam drzwi, przecież ma klucz?

Wnuczek wbiegł z impetem, rzucił plecak – to nie wróżyło niczego dobrego. Dziadek się nie mylił.

– Zgubiłem chyba klucz. Rodzice się wściekną! – powiedział zdenerwowany.

– Nie wściekną się, tylko będą bardzo niezadowoleni.

Dziadek zawsze dba o poprawną polszczyznę i nawet w trudnej sytuacji jest oazą spokoju – pomyślał Piotruś.

– Poza tym nasza klasowa drużyna przegrała ważny mecz z klasą III a. Grzesiek stwierdził, że przeze mnie straciliśmy jednego gola... I ta dziwna praca domowa – jakiś szkolny projekt...

Ewka otworzyła wylosowaną kopertę, pani się wściekła... to znaczy zdenerwowała, bo koperty mieliśmy otworzyć dopiero w domu... Wstałem dziś lewą nogą dziadku... Nic mi się nie udaje... Czare goryczy przelała kartkówka z dzielenia. Niezapowiedziana... Pewnie dostanę z niej jedynkę...

Dziadek wysłuchał Piotrusia w skupieniu. Milczał. Po pięciu minutach ciszy, kiedy wnuczek wreszcie przestał wpatrywać się w jeden punkt na ścianie, rzekł:

– Idź, umyj ręce. Zjedz to, co mama przygotowała. A potem przyjdź do mnie z tą kopertą. OK?

– OK. Dziadek z tym OK potrafi być czasem nowoczesny. Muszę częściej pomagać mu karmić gołębie. O nie! Jeszcze ta okropna ogórkowa! I kto tu dziś ma pecha?!

Szare chmury znowu zgromadziły się nad Piotrem.

Tylko czy ogórkowa jest prawdziwym problemem, skoro przegraliśmy mecz z III a? – pomyślał.

Około godziny 17 rodzice przyszli z pracy, zjedli obiad i pojechali do jakiegoś sklepu poszukać nowej pralki. Usłyszał tylko z głębi przedpokoju:

– Koniecznie odrób lekcje. Masz coś na jutro?

– Coś tam mam. Kopertę z koniem.

– Z czym? Z koniem? Dziwna praca domowa.

Jak zawsze rodzice się śpieszyli, a dziadek miał czas.

Piotruś zapukał do drzwi pokoju dziadka Janka.

– Mam tę kopertę. Jakiś szkolny projekt czy coś. Wielcy Polacy. Ewka wylosowała Mikołaja Kopernika. Miała gwiazdy i chyba globus na kopercie. O, jaka była afera, hi,hi... po tym, jak złamała zakaz...

Uśmiech zagościł na twarzy wnuczka.

– Dziadku wylosowałem chyba jakiegoś znanego malarza od koni czy też właściciela stadniny.

Piotruś miał mętlik w głowie. Koń na kopercie!

Z lekkim drżeniem rąk otworzył magiczny biały prostokąt – nie przeczytał wcale instrukcji do pracy. Zobaczył tylko imię i nazwisko: JÓZEF PIŁSUDSKI.

Kto to był? Czy jeszcze żyje? – Takie pytania kłębiły mu się w głowie. – Pani powiedziała, że w kopertach mogą pojawić się osoby żyjące współcześnie.

– Piotrusiu przeczytaj polecenie i opowiedz mi własnymi słowami po kolei, co masz zrobić. Wnuczek czytał pośpiesznie.

– Dziadku mamy rok 2018, sto lat temu Polska odzyskała niepodległość. Muszę przygotować informację, notkę biograficzną dotyczącą osoby, którą wylosowałem. Prosta sprawa

– wpiszę w wyszukiwarkę, przekopuję, wydrukuję i już. Al! Najlepsze prace szkolna komisja konkursowa przekaże do dalszego etapu konkursu. Są fajne, to znaczy ciekawe nagrody do wygrania.

– Zgadza się, to jedno z podejść do tego tematu. Znaleźć odpowiednią stronę w internecie, Ctrl + C, potem Ctrl + V. I po sprawie!

– Skąd dziadku znasz takie określenia? – Dziadek ciągle go zaskakiwał. Jak się okazuje, dziadek nie tylko pasjonuje się hodowlą gołębi i czytaniem książek, ale potrafi też obsługiwać komputer!

Piotruś jak powiedział, tak zrobił.

Znalazł pierwszy lepszy link, zaznaczył i skopiował. Przed wydrukiem zaczął czytać informację o tym Piłsudskim. Pani zawsze wymagała, aby podać źródło informacji. W tym przypadku prosta sprawa! Link do strony internetowej.

„Piłsudski Józef Klemens, pseudonimy: Wiktor, Mieczysław. Pierwszy marszałek Polski, Naczelnik Państwa, wódz WP, polityk, pisarz. Urodzony 5 grudnia 1867 r. w Żuławie, 60 km na północ od Wilna. Ród Piłsudskich był znany na Litwie od przeszło 200 lat. Ojciec Józef,

matka – Maria Billewiczówna pochodziła ze starej polsko-litewskiej szlachty. Wniosła mężowi w posagu parę majątków liczących przeszło 8000 ha. [...] Ojciec marszałka, z zawodu rolnik, interesował się muzyką, grał na fortepianie, komponował; wykształcony i zdolny, jednak jego inwestycje doprowadziły rodzinę do ruiny. W 1874 r. pożar fabryk w Żułowiu i ogromne zadłużenie innych majątków spowodowały przeprowadzenie się rodziny do Wilna. Piłsudscy prowadzili bardzo skromne życie w tym mieście. Matka była przeciwnieństwem swojego męża. Silnego charakteru, wielka patriotka, sama wychowywała dzieci, wpajając im miłość do Polski i konieczność walki z wrogiem ojczyzny. Uczyła dzieci historii Polski i literatury. [...] Rodzina Piłsudskich była bardzo liczna: dwanaścioro dzieci, z których dwoje bliźniąt – najmłodszych – zmarło w wieku paru miesięcy. Józef był czwartym z kolei dzieckiem. Potomków w linii męskiej nie zostawił. W 1884 r. zmarła matka – Maria Piłsudska, pochowana została w rodzinnym majątku Suginty na Żmudzi i dopiero po 52 latach w 1936 r. przewieziono jej ciało do Wilna na cmentarz Na Rossie, gdzie u stóp jej trumny, złożono serce syna¹.

W tym miejscu Piotruś zatrzymał się.

– Kiedy zmarł Piłsudski? Wiesz może dziadku? – zawołał.

Trochę intrygowała go i zastanawiała cisza. Dziadek bacznie obserwował pracę wnuczka.

– Hm... Piłsudski zmarł 12 maja 1935 r. o godz. 20.45 w Warszawie. Zgodnie z wolą Marszałka jego mózg został przekazany do badań Uniwersytetowi Stefana Batorego w Wilnie. Żegnała go cała stolica. Na Polu Mokotowskim odbyła się uroczysta defilada armii polskiej. Połączone orkiestry zagrały hymn narodowy, a artyleria oddała salut 101 wystrzałów.

Trumnę złożono na przygotowanej platformie kolejowej. Nocą jechała wolno przez Radom, Kielce, Jędrzejów, Miechów do Krakowa. 18 maja, w sobotę, o godz. 8.30 pociąg żałobny przybył do Krakowa. Piłsudski spoczął na Wawelu w krypcie św. Leonarda, a 23 czerwca 1937 r. trumnę przeniesiono do odremontowanej krypty Srebrnych Dzwonów, gdzie znajduje się do dziś.

Dziadek Janek opowiadał ciekawie. Piotruś słuchał jak zaczarowany.

– Józef Piłsudski... Dziadek, Marszałek, wódz, Naczelnik, miłośnik zwierząt koni i psów, Ziuk, osoba kontrowersyjna – miał wielu zwolenników i przeciwników, trochę samotnik. Miał charakterystyczne wąsy. Jego ukochanym koniem była Kasztanka. Podarował mu ją Eustachy Romer – właściciel majątku Czaple Małe nieopodal Miechowa.

– Skąd Ty dziadku to wszystko wiesz? Z książek?

– I z książek i z opowieści moich bliskich... Józef Piłsudski odegrał ogromną rolę w odzyskaniu niepodległości Polski. Był przekonany, że I wojna światowa to właściwy moment, by walczyć o niepodległość. Dlatego też organizował oddziały polskie, które miały walczyć u boku Niemiec i Austro-Węgier. Uznał tym samym, że Rosja jest głównym wrogiem Polski. Na początku sierpnia 1914 r. z Krakowa wymaszerowała stworzona przez niego Pierwsza Kompania Kadrowa. Kilka miesięcy później powstały Legiony Polskie. Jednak w 1917 r. Józef Piłsudski i jego żołnierze odmówili złożenia przysięgi wierności Niemcom i Austro-Węgrom, których do tej pory uważali za sprzymierzeńców w walce przeciw Rosji. Stało się tak dlatego, że zauważyli wyraźną szansę na pełną niepodległość. Za ten czyn władze niemieckie internowały legionistów. Przebywali oni m.in. w Szczypiornie, gdzie dla rozrywki grali w piłkę ręczną. Do dziś tę dyscyplinę sportu nazywamy szczypiorniakiem. Józef Piłsudski trafił zaś do więzienia na terenie Niemiec – do Magdeburga – i tam pozostał aż do końca pierwszej wojny światowej².

Dziadek Janek długo snuł opowieści o Marszałku. Piotruś słuchał jak zahipnotyzowany. Nie będzie kopiował i drukował, tylko stworzy kapsułę czasu, włoży do niej butelkę i sam

¹ J. Sobich, *Józef Piłsudski 1867–1935*, w: *Kalendarz nauczyciela 2002/2003*, Drukarnia Duet, Kielce 2002.

wszystko opisz, ozdobi... Skrzynkę pomoże mu zrobić dziadek. A źródłem informacji będzie wiedza dziadka.

Stworzy też listę ciekawostek o Józefie Piłsudskim. Życiorys każdy przeczyta i zaraz nie będzie pamiętał, a ciekawostki pozostaną na długo w pamięci.

Zabrał się z zapamiętem do pracy.

Poza krótkim życiorysem do kapsuły włożył następujące informacje:

- Ziuk – tak nazywano Józefa w dzieciństwie;
- jego rodzeństwo to: Helena, Zofia, Bronisław, Adam, Kazimierz, Maria, Jan, Ludwika, Kacper i bliźnięta;
- dużo czasu spędzał ze swoim bratem Bronisławem, w zabawie podporządkowywał sobie wszystkich – doskonale rządził i przewodził, był ambitnym chłopcem, choć nie lubił chodzić do szkoły;
- studiował medycynę, lecz tych studiów nie ukończył;
- żenił się dwa razy, pierwszą jego żoną była Maria Juszkiewiczowa, drugą – Aleksandra Szczerbińska; był ojcem dwóch córek: Wandy i Jadwigi;
- uwielbiał pracować nocą, nie dbał o porządek w swoim gabinecie;
- w wolnych chwilach bardzo często stawiał pasjansa, unikał gry w brydża;
- pił bardzo mocną, słodką herbatę w szklance, jak Rosjanie;
- palił olbrzymie ilości mocnych, specjalnie dla niego wyrabianych papierosów;
- jego ukochany pies wabił się Pies i był tresowany do pilnowania dokumentów;
- nie lubił bigosu;
- był łakomczuchem, a jego ulubione ciastka to herbatniki i krakersy.

Dwa tygodnie później...

Lato odeszło. W powietrzu czuć było prawdziwą jesień. Dziadek Janek nakarmił swoje ukochane gołębie. Wrócił z ogrodu i usiadł w fotelu. Najpierw, jak co dzień po południu, się zdrzemnie, a potem weźmie z regału którąś z książek, aby poczytać, kto wie, może o Piłsudskim. Dziadek dużo czytał – sędziwy wiek nie przeszkadzał mu w tym. Z głębokiej drzemki wyrwał go miarowy, dość nerwowy dzwonek do drzwi.

Pewnie Piotruś – pomyślał. – Dlaczego nie otworzył sobie sam drzwi, przecież ma klucz?

Nie, klucza to on nie ma, zgubił... Zamki wymienione.

Wnuczek wbiegł jak zawsze z impetem, ale plecak położył bardzo spokojnie w swoim pokoju. Przyszedł i spojrzał Dziadkowi głęboko w oczy.

– Dziękuję – wyszeptał. – Dziadku, nasza kapsuła czasu zajęła I miejsce. Zostaliśmy zaproszeni, ja i Ty, na uroczystość do Wydziału Edukacji Urzędu Miasta, będzie i moja pani i dyrektor szkoły i cała klasa. Rodzice też dostali zaproszenie. Wszyscy chcą Cię poznać – jesteś skarbnicą wiedzy! Napisałem oczywiście, że Ty byłeś źródłem wiedzy. Mój Dziadek bohater! Taki jak Józef Piłsudski, nawet wąsy masz bardzo podobne do wąsów Marszałka. Piotruś przytulił się do dziadka.

– Idź, umyj ręce. Zjedz to, co mama przygotowała.

Tego dnia na obiad była zupa ogórkowa. Piotr postanowił już nigdy nie narzekać.

– Dziadku niedługo rewanż z III a. Będziemy walczyć jak legionści Piłsudskiego. Wierzę, że wygramy. Szybko zjem i pójdziemy do gołębników. Pomogę Ci, OK?

Dziadek nic nie powiedział. Milczał.

Koperta z koniem przyniosła Piotrusiowi szczęście – uśmiechnął się sam do siebie.

² A. Jabłoński, *Polska. Droga do niepodległości*, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2018.

Załącznik nr 6.

**Karta pracy Postać Józefa Piłsudskiego
do kolorowania**

Autorka rysunku: Agnieszka Słomka

Załącznik nr 7.

Karta pracy Kolorowanka – ulubione zwierzę Marszałka

Autorka rysunku: Agnieszka Słomka

Załącznik nr 8.

Karta pracy Wycinanka. Jak nazywano Marszałka?

Wytnij i naklej na kartkę właściwe określenia. Możesz dopisać własne.

BRAT	WÓDZ
BOSS	POLITYK
MARSZAŁEK	DYPLOMATĄ
NACZELNIK	ZIUK
DYKTATOR	TATA
KIEROWNIK	OSOBA CHARYZMATYCZNA
PATRIOTA	MIŁOŚNIK KONI
DZIADEK	DOWÓDCA
STRATEG	DYREKTOR

Załącznik nr 9.

Quiz wiedzy na temat Józefa Piłsudskiego**Pytanie nr 1**

Józef Piłsudski przyszedł na świat

- a) w 1254 r. w Gnieźnie.
- b) w 1997 r. w Pradze.
- c) w 1867 r. w Żuławie.

Pytanie nr 2

Co Ziuk ma wspólnego z Józefem Piłsudskim?

- a) Tak nazywano go, gdy był mały.
- b) Było to pierwsze słowo, jakie wypowiedział.
- c) To pseudonim, którego używał w trakcie jednej z bitew.

Pytanie nr 3

Imię mamy Józefa Piłsudskiego to

- a) Marianna.
- b) Maria.
- c) Marcjanna.

Pytanie nr 4

Jaki był powód przeprowadzki rodziny Piłsudskiego z Żułowa do Wilna?

- a) Sprzedali całą posiadłość.
- b) Pożar.
- c) Taka była decyzja rodziców Józefa.

Pytanie nr 5

Ile Piłsudski miał lat, kiedy założył kółko konspiracyjne „Spójnia”?

- a) 15.
- b) 34.
- c) 42.

Pytanie nr 6

Gdzie Piłsudski chciał studiować medycynę?

- a) W Krakowie.
- b) W Lublinie.
- c) W Charkowie.

Pytanie nr 7

Na ile lat zostali skazani Józef Piłsudski i jego brat Bronisław za udział w spisku na życie cara?

- a) Józef Piłsudski na 10 lat zesłania w głąb Rosji, brat na 15 lat katongi.
- b) Józef Piłsudski na 5 lat zesłania w głąb Rosji, brat na 15 lat katongi.
- c) Józef Piłsudski na 15 lat zesłania w głąb Rosji, brat na 5 lat katongi.

Pytanie nr 8

Jaki tytuł przyjął Piłsudski w 1918 r., wzorując się na Tadeuszu Kościuszcze?

- a) Naczelnika Państwa.
- b) Naczelnika Polski.
- c) Naczelnego Wodza.

Pytanie nr 9

Ile razy Piłsudski był żonaty?

- a) Całe życie był kawalerem.
- b) Dwukrotnie.
- c) Jednokrotnie.

Pytanie nr 10

Imiona córek Piłsudskiego to

- a) Joanna i Jadwiga.
- b) Wanda i Cecylia.
- c) Wanda i Jadwiga.

Pytanie nr 11

Piłsudski najczęściej pracował w swoim gabinecie

- a) w południe.
- b) rano.
- c) nocą.

Pytanie nr 12

Gdzie po śmierci Piłsudskiego, zgodnie z wolą Marszałka, spoczęło jego serce?

- a) W grobie jego matki w Warszawie.
- b) W grobie jego matki w Wilnie.
- c) W grobie jego matki w Krakowie.

Pytanie nr 13

Ciało Piłsudskiego zostało pochowane

- a) na Zamku Królewskim.
- b) na Wawelu.
- c) w podziemiach kościoła w Toruniu.

Pytanie nr 14

Gdy Piłsudski miał wolny czas,

- a) łowił ryby.
- b) jeździł na rowerze.
- c) stawiał pasjansa.

Pytanie nr 15

Ukochany pies Marszałka – wilczur – wabił się

- a) Azor.
- b) Pies.
- c) Reks.

Pytanie nr 16

Pies był tresowany do

- a) obrony Piłsudskiego.
- b) opieki nad córkami.
- c) pilnowania dokumentów.

Pytanie nr 17

Jakiej gry w karty Marszałek unikał?

- a) Makao.
- b) Tysiąca.
- c) Brydża.

Pytanie nr 18

Marszałek uwielbiał twórczość jednego z polskich poetów, sprowadził jego prochy do Polski i spoczęły one w krypcie królewskiej na Wawelu. Kto to był?

- a) Adam Mickiewicz.
- b) Juliusz Słowacki.
- c) Cyprian Kamil Norwid.

Pytanie nr 19

Której potrawy Piłsudski nie lubił?

- a) Barszczu.
- b) Bigosu.
- c) Pierogów.

Pytanie nr 20

Marszałek pił dużo

- a) wody niegazowanej.
- b) herbaty.
- c) soku jabłkowego.

Pytanie nr 21

Piłsudski bardzo często jadł słodczyce – jakie?

- a) Batoniki i krakersy.
- b) Paluszki i krakersy.
- c) Herbatniki i krakersy.

Klucz odpowiedzi

1c, 2a, 3b, 4b, 5a, 6c, 7b, 8a, 9b, 10c, 11c, 12b, 13b, 14c, 15b, 16c, 17c, 18b, 19b, 20b, 21c.

Załącznik nr 10.

Karta pracy *Czy mogli się spotkać Józef Piłsudski i ... ?*

Otocz pętlą właściwą odpowiedź. Wyszukaj w dostępnych źródłach lata życia sławnych Polaków. Czy wiesz, kim byli lub kim są?

JÓZEF PIŁSUDSKI (1867–1935)

Imię i nazwisko sławnego Polaka, Polki	Lata życia		Kim byli? Kim są?
Mikołaj Kopernik		TAK / NIE	
Jan Paweł II		TAK / NIE	
Julian Tuwim		TAK / NIE	
Krzysztof Penderecki		TAK / NIE	
Maria Skłodowska-Curie		TAK / NIE	
Jan Brzechwa		TAK / NIE	
Tadeusz Kościuszko		TAK / NIE	
Władysław Jagiełło		TAK / NIE	
Fryderyk Chopin		TAK / NIE	

Załącznik nr 11.

Karta pracy *Gdzie jest moje miejsce? Kim jestem? – Moja mała ojczyzna*

Ponumeruj pojęcia związane z miejscami – zacznij od tego miejsca, które jest największe.

Numer	Miejsce
	państwo
	Układ Słoneczny
	województwo
	Wszechświat
	kontynent
	kraina geograficzna
	planeta Ziemia
	miasto/wieś
	mój dom

Załącznik nr 12.

Zdjęcia przedstawiające głaz w Laskach

Załącznik nr 13.

Zdjęcia przedstawiające Mauzoleum w Żytkowicach

Załącznik nr 14.

Zdjęcie głazu, który postawili żołnierze Marszałka – mieszkańcy Garbatki – w 25. rocznicę wkroczenia Pierwszej Kompanii Kadrowej Józefa Piłsudskiego w granice zaboru rosyjskiego

Załącznik nr 15.

Zdjęcie przedstawiające tablicę przy Mauzoleum w Żytkowicach

Załącznik nr 16.

Karta pracy – ankieta ewaluacyjna Walizka

